

**Suomen Lastenlääkäriyhdistyksen lausunto:
sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä 246/2022 vp ja
kannanotto perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 89/2022 vp**

Asiakastietolakiehdotuksen 51 §:ssä säädetään alaikäisen oikeudesta kieltää tietojensa luovuttaminen huoltajalle. Pykälän 1 momentissa säädetään terveydenhuollon alaikäisen potilaan oikeudesta kieltää tietojensa luovutus silloin, kun alaikäinen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan.

- Lastenlääkäriyhdistyksen näkemyksen mukaan terveydenhuollon alaikäinen potilas ei voi kieltää tietojensa antamista, jos tietojen antamatta jättäminen olisi alaikäisen edun vastaista. Lastenlääkäriyhdistys suosittaa sen lisäämistä lakiehdotukseen. Lastenlääkäriyhdistyksen kanta on tässä yhtenevä perustuslakivaliokunnan lausunnon kanssa.
- Tällaisia tilanteita voivat olla esim. lapsen tai nuoren päihteiden käyttö, lapsen tai nuoren psykiatriset pulmat kuten itsetuhoisen käytös, syömishäiriöt ja edellä mainitut tilanteet myös päivystyksessä.

Hallituksen esityksen perusteluissa painotetaan, että ammattihenkilön on varmistettava aina asiakastietoja kirjatessaan, että lapsi tietää ja ymmärtää, että tiedot näkyvät huoltajalle ja että hänellä on oikeus kieltää tietojen antaminen. Lapselle tulee myös kertoa, mitä seurauksia kiellosta voi olla. Lapsen kiello-oikeutta tulee kunnioittaa, mutta ammattihenkilöllä on velvollisuus keskustella ja ohjata lasta tällaisessa tilanteessa, erityisesti, jos hän arvioi, että tietojen salaaminen huoltajilta on lapselle haitallisempaa kuin tietojen antaminen huoltajalle. Perustuslakivaliokunta painottaa lausunnossaan perusteluissa sanotun merkitystä.

- Lastenlääkäriyhdistys katsoo, että hallituksen esitys perusteluineen on terveydenhuollon toimijoille käytännössä hyvin vaativa eikä terveydenhuollon ammattihenkilön ole sitä aina mahdollista toteuttaa. Alaikäisen päätöskyky on karkeasti, mutta riittävän luotettavasti arvioitavissa iän perusteella, esimerkiksi imeväiset ja pikkulapset eivät ole päätöskykyisiä. Hallituksen esityksessä päätöksentekokyvyn arviointia edellytetään imeväisten ja pikkulastenkin kohdalla jokaisen asiakastietokirjauksen yhteydessä, mikä on tarpeetonta. Tämä vie aikaa tärkeimmästä tehtävästä eli potilaiden hoitoon käytetystä ajasta.
- On huomioitava, että potilastietojärjestelmien alaikäisen päätöksentekokyvyn arvioinnit aiheuttavat myös vaaratilanteita. Päivystystilanteessa voi esim. arvio unohtua tehdä reseptiosioon. Apteekki ei tuolloin pysty toimittamaan reseptilääkkeitä lapsen huoltajalle ilman lapsen mukanaoloa, minkä seurauksena lapsen lääkityksen aloittaminen voi viivästyä tai jopa estyä.
- Lastenlääkäriyhdistys esittää, että kategorisesta kaikkien alaikäisten jokaiseen potilasasiakirjamerkintään liittyvästä päätöskyvyn arviointivaateesta luovutaan. Lakiehdotusta tulisi muuttaa niin, että terveydenhuollon ammattihenkilö selvittää alaikäisen päätöskyvyn ja tietojen luovuttamisen osalta vanhemmilta, yli 12- vuotiailta lapsilta tai muutoin tarpeen vaatiessa.

Lastenlääkäriyhdistys yhtyy perustuslakivaliokunnan toteamukseen, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä kiinnittää erityistä huomiota tilanteisiin, joissa alaikäisen tietojen antaminen huoltajalle alaikäisen kiellosta riippumatta saattaa aiheuttaa alaikäiselle haittaa tai jopa alaikäiseen kohdistuvan fyysisen väkivallan uhan.

- Tällaisia tilanteita voivat olla nuoren hakiessa apua ehkäisyyn, perheessä kokemaansa väkivaltaan tai seksuaaliseen hyväksikäyttöön.
- Lastenlääkäriyhdistys katsoo perustuslakivaliokunnan tavoin, että sosiaali- ja terveysvaliokunnan on siten syytä kiinnittää erityistä huomiota kielto-oikeudesta poikkeamisen määrittelyyn ja menettelyyn poikkeamista toteutettaessa.

- Lopuksi lastenlääkäriyhdistys toteaa, että tietojen luovuttamisesta tai kieltämisestä vanhemmille on voitava punnita lapsen iästä riippumatta hänelle siitä koituvaa hyötyä ja haittaa. Lastensuojelun näkökohdat voivat joissain tilanteissa poiketa terveydenhuollon näkökannasta.
- Potilaiden sairauksien hoidossa luodaan tulevaisuudessa enemmän digitaalisia hoitopolkuja ja puolesta-asiointi on jollakin tavalla alaikäisen kohdalla ratkaistava suhteessa lapsen ja nuoren päätöksentekokykyyn ja tietojen luovutukseen. Tämä olisi jo huomioitava lakiehdotuksessa.

12.2.2023

Suomen lastenlääkäriyhdistys

Tuomas Jartti, puheenjohtaja

Sari Kurikka, vpj, lausuntovastaava

Liisa Kalliokoski, lausuntovastaava

14.4.2023 StV:n kokoukseen kuultavaksi kutsuttu

lastentautien professori Kaija-Leena Kolho